

Un home anomentat Robert Jannys era "botiguer" a la ciutat de Norwich (Anglaterra), a començaments del segle XVI. Al 1523 es va recaptar un impost extraordinari [personal i proporcional a la riquesa del pagador]. la quantitat que va tenir que pagar el botiguer Robert Jannys va ser major que per exemple el que va pagar tota la ciutat de Rochester, que era la ciutat més gran del comtat de Kent.

WRIGHTSON, K.: *Early Modern England*. Open Yale Courses, session 2.

- Aquest Rober Jannys, era un simple "botiguer"? Doncs, què era?

Anem a altre exemple, en aquest cas literari:

Saludóles don Quijote, y después de saber el camino que llevaban, que era el mesmo que él hacía, les ofreció su compañía y les pidió detuviesen el paso, porque caminaban más sus pollinas que su caballo; y, para obligarlos, en breves razones les dijo quién era, y su oficio y profesión, que era de caballero andante que iba a buscar las aventuras por todas las partes del mundo. Díjoles que se llamaba de nombre propio «don Quijote de la Mancha» y por el apelativo «el Caballero de los Leones». Todo esto para los labradores era hablarles en griego o en jerigonza, pero no para los estudiantes, que luego entendieron la flaqueza del cerebro de don Quijote, pero con todo eso le miraban con admiración y con respecto, y uno dellos le dijo:

-Si vuestra merced, señor caballero, no lleva camino determinado, como no le suelen llevar los que buscan las aventuras, vuesa merced se venga con nosotros: verá una de las mejores bodas y más ricas que hasta el día de hoy se habrán celebrado en la Mancha, ni en otras muchas leguas a la redonda.

Preguntóle don Quijote si eran de algún príncipe, que así las ponderaba.

-No son -respondió el estudiante- sino de un labrador y una labradora: él, el más rico de toda esta tierra, y ella, la más hermosa que han visto los hombres. El aparato con que se han de hacer es extraordinario y nuevo, porque se han de celebrar en un prado que está junto al pueblo de la novia, a quien por excelencia llaman Quiteria «la hermosa», y el desposado se llama Camacho «el rico», ella de edad de diez y ocho años, y él de veinte y dos, ambos para en uno, aunque algunos curiosos que tienen de memoria los linajes de todo el mundo quieren decir que el de la hermosa Quiteria se aventaja al de Camacho; pero ya no se mira en esto, que las riquezas son poderosas de soldar muchas quiebras. En efecto, el tal Camacho es liberal y hásele antojado de enramar y cubrir todo el prado por arriba, de tal suerte, que el sol se ha de ver en trabajo si quiere entrar a visitar las yerbas verdes de que está cubierto el suelo.

[...]

Lo primero que se le ofreció a la vista de Sancho fue, espetado en un asador de un olmo entero, un entero novillo; y en el fuego donde se había de asar ardía un mediano monte de leña, y seis ollas que alrededor de la hoguera estaban no se habían hecho en la común turquesa de las demás ollas, porque eran seis medias tinajas, que cada una cabía un rastro de carne: así embebían y encerraban en sí carneros enteros, sin echarse de ver, como si fueran palominos; las liebres ya sin pellejo y las gallinas sin pluma que estaban colgadas por los árboles para sepultarlas en las ollas no tenían número; los pájaros y caza de diversos géneros eran infinitos, colgados de los árboles para que el aire los enfriase.

Contó Sancho más de sesenta zaques de más de a dos arrobas cada uno, y todos llenos, según después pareció, de generosos vinos; así había rimeros de pan blanquísimo como los suele haber de montones de trigo en las eras; los quesos, puestos como ladrillos enrejados, formaban una muralla, y dos calderas de aceite mayores que las de un tinte servían de freír cosas de masa, que con dos valientes palas las sacaban fritas y las zabullían en otra caldera de preparada miel que allí junto estaba.

Los cocineros y cocineras pasaban de cincuenta, todos limpios, todos diligentes y todos contentos. En el dilatado vientre del novillo estaban doce tiernos y pequeños lechones que, cosidos por encima, servían de darle sabor y enternecerle. Las especias de diversas suertes no parecía haberlas comprado por libras, sino por arrobas, y todas estaban de manifiesto en una grande arca. Finalmente, el aparato de la boda era rústico, pero tan abundante, que podía sustentar a un ejército.

Todo lo miraba Sancho Panza, y todo lo contemplaba y de todo se aficionaba. Primero le cautivaron y rindieron el deseo las ollas, de quien él tomara de bonísima gana un mediano puchero; luego le aficionaron la voluntad los zaques, y últimamente las frutas de sartén, si es que se podían llamar sartenes las tan orondas calderas; y así, sin poderlo sufrir ni ser en su mano hacer otra cosa, se llegó a uno de los solícitos cocineros, y con corteses y hambrientas razones le rogó le dejase mojar un mendrugo de pan en una de aquellas ollas. A lo que el cocinero respondió:

-Hermano, este día no es de aquellos sobre quien tiene jurisdicción la hambre, merced al rico Camacho. Apeaos y mirad si hay por ahí un cucharón, y espumad una gallina o dos, y buen provecho os hagan.

-No veo ninguno -respondió Sancho.

-Esperad -dijo el cocinero-. ¡Pecador de mí, y qué melindroso y para poco debéis de ser!

Y diciendo esto asió de un caldero y, encajándole en una de las medias tinajas, sacó en él tres gallinas y dos gansos, y dijo a Sancho:

-Comed, amigo, y desayunaos con esta espuma, en tanto que se llega la hora del yantar.

-No tengo en qué echarla -respondió Sancho.

-Pues llevaos -dijo el cocinero- la cuchara y todo, que la riqueza y el contento de Camacho todo lo suple.

Miguel de Cervantes: *Don Quijote de la Mancha*. 1605.

- Aquest personatge de ficció, Camacho, és un simple camperol? Doncs aleshores, què és?

- Com va ser possible que alguns "botiguers" i "camperols" es feren rics sota el règim senyorial?

Després de 1500 la població de Salònica es va duplicar de sobte i per al 1530 ja ascendia a trenta mil habitants [...] Els nouvinguts venien d'un racó inesperat: el Mediterrani occidental, a on els monarques hispans Ferran i Isabel estaven portant la cristianització a un altre nivell mitjançant l'expulsió dels jueus dels seus regnes. Atraiets per les ofertes del monarca turc Bayazid de concessions econòmiques i protecció política, els hispanoparlants jueus arribaren en massa. Alguns anaren a Estambul, Sarajevo, Safed i Alexandria, pero la colònia més gran es va formar a Salònica. [...] De les tres principals comunitats religioses dins de les seues muralles -musulmans, cristians i jueus- esta última, que no existia

al registre de població de 1478, de rrepent s'havia convertit en la més nombrosa de les tres.

[...]

"Els jueus de Salònica i Constantinoble, Alexandria i El Cairo, Venècia i altres nuclis comercials, empren l'espanyol als seus negocis. Jo conec xiquets jueus en Salònica que parlen espanyol tant bé com jo si no millor", escribia Gonçalvo de Illescas. El navegant Diego Galán, natiu de Toledo, va trobar que els jueus de la ciutat "parlen castellà tan finament com en la capital imperial".

[...]

La hispanització resultant de la seua cultura va ser de llarga durada: [...] Al 1892, en el quatre-cents aniversari de l'edicte d'expulsió, periodistes i polítics espanyols visitaren Salònica. Allí trobaren un vincle continuat amb el seu propi passat, una avançada de la cultura ibèrica que havia sigut ignorat al país d'origen durant segles. En paraules del senador espanyol Dr Ángel Pulido Fernández, eren espanyols sense una patria; però açò no era completament cert. La seua patria era la mateixa Salònica.

[...]

Al 1869 hi havia un semanari en turc, Rumeli, i dos grans diaris independents, el jueu La Época y el grec Ermis.

[...]

[Al 1913] La població total era de 157.889 habitants, dels quals un poc menys de 40.000 estaven enllistats com grecs, 45.867 com "otomans", en altres paraules, musulmans, i 61.439 com jueus.

Mark MAZOWER: *Salonica. City of Ghosts*. 2004.

- Esbrina per què l'autor va subtitular el seu llibre "ciutat de fantasmes".

El nou tribunal del Sant Ofici, establert a València el 1484, estava dirigit especialment a vigilar l'ortodòxia dels conversos d'origen jueu, tot i que ben aviat ampliaria el seu abast a d'altres àmbits, de la cultura popular a les practiques sexuals, i especialment a l'homosexualitat. [...]

El seu impacte sobre la societat valenciana, i en particular sobre la comunitat conversa, va ser arrasador. En a penes cinquanta anys, de 1484 a 1530, foren processades 2.354 persones -homes i dones a parts gairebé iguals-, la majoria acusades de judaïtzants (més del 90 % del total de les víctimes). I de les 1.842 que en coneixem la sort, 754 van ser condemnades a mort: un nombre particularment elevat que situa el tribunal de València entre els més repressius de tota la península, només superat pel de Sevilla. La tragèdia abastava sovint famílies senceres, com la de l'humanista Lluís Vives, en casa d'un oncle del qual es va descobrir una sinagoga clandestina l'any 1500. El pare, l'àvia, un germà i una germana de la mare foren cremats vius el 1524, i la mare i el besavi patern, desenterrats després de morts, i cremats els seus ossos. També van ser cremats els seus cosins, els seus veïns i, després de morir a la presó, el seu antic mestre d'escola Antoni Tristany. Més enllà, però, de la foguera i de les

altres penes imposades als condemnats, la confiscació dels béns d' aquests i la inhabilitació dels seus descendents per a ocupar càrrecs públics i un ampli ventall de professions desarrelaven aquests llinatges burgesos -molts membres dels quals fugiren cap a d'altres zones menys inhòspites- i probablement contribuïren a agreujar el replegament de l'activitat econòmica i cultural de la ciutat de València.

Més de les tres quartes parts dels perseguits per la Inquisició eren mercaders i artesans, entre els quals abundaven els llibrers, els impressors, els metges, els pintors, els orfebres, els notaris, els juristes, els mestres d'escola, els professors de la Universitat i molts altres oficis relacionats directament amb el món de les lletres i de la cultura.

Antoni FURIÓ: *Història del País Valencià*. 1995

- Quin tribunal era l'encarregat de perseguir als cripto jueus?
- Fes un resum del que va fer el tribunal amb la família de Lluís Vives.

Per tal d'evitar qualsevol oposició o resistència, l'operació havia de fer-se amb el major secret. Els preparatius començaren a principis de l'estiu, amb la concentració de tota la flota, la mediterrània i l'oceànica, en el litoral valencià i el desembarcament dels tercios [exèrcits] de Nàpols, Sicília i Llombardia. Finalment, el decret, expedit a Madrid el 4 d'agost [de 1609], va ser publicat a València pel virrei, el marquès de Caracena, el 22 de setembre. Els moriscos, "assí hombres como mujeres, con sus hijos", tenien tres dies per a

dirigir-se als ports d'embarcament amb tots els béns mobles que poguessen transportar. Els que no poguessen emportar-se, les terres i les cases passarien a mans dels senyors: "Su Magestad ha tenido por bien de hazer merced destas hazienzas rayzes y muebles, que no puedan llevar consigo, a los señores cuyos vasallos fueren". L'ordre d'expulsió, que només exceptuava els nens menors de quatre anys, afectava també les famílies mixtes: els fills de cristià vell i de morisca menors de sis anys podrien quedar-se, i la seua mare amb ells, "pero si el padre fuese morisco y la madre cristiana vieja, él será expelido y los hijos menores de seis años quedarán con la madre".

Els moriscos foren conduïts en llargues columnes fins als ports de Vinaròs, València, Dénia, Xàbia i Alacant, on els esperaven les galeres de l'armada reial i nombrosos vaixells mercants, en la seua major part italians, atrets per les enormes expectatives de guany, ja que, en un últim gest d'afront i d'ignomínia, els deportats van ser obligats a pagar el passatge. L'operació es va completar en poc més de tres mesos, d'octubre de 1609 a gener de 1610, i segons els registres d'embarcament, prou exactes i fiables, afectà unes 111.396 persones, que van ser transferides principalment al nord d'Àfrica i, en menor mesura, als dominis turcs. En alguns casos, els moriscos van ser víctimes d'assalts i robatoris per part dels cristians vells i fins i tot, ja en alta mar, de la tripulació que els transportava.

[...]

En total, el nombre d'afectats per l'expulsió degué estar entorn dels 125.000 o 130.000, ja que a la xifra d'embarcats -que el 1612 havia pujat ja a 117.464- caldria afegir els morts i els fugits. Aproximadament, doncs, un terç de la

població valenciana, estimada en unes 400.000 persones a principis del segle XVII, havia estat eliminada de colp, tot provocant un buit demogràfic que no podia deixar de tenir conseqüències immediates en l'economia del país. Conseqüències que no semblen haver inquietat massa els promotors de la mesura [...]

Antoni FURIÓ: *Història del País Valencià*. 1995

- A la teua llibreta, fes un resum del text.

Però malgrat el secretisme i la rapidesa amb la que es va dur a terme l'expulsió, en molts llocs la gent (no tan sols els moriscs) va oferir una ferma resistència. Aquest va ser el cas del poble de Villarubia de Los Ojos, a La Manxa, tal i com ens ho conta l'historiador Trevor Dadson:

Un día, trabajando en el archivo particular de los condes de Salinas (que se encuentra ahora como parte del Archivo de la Casa de Híjar en el Archivo Histórico Provincial de Zaragoza), encontramos por azar un legajo de papeles que decía por fuera: «Cosas tocantes a los moriscos». Hojeando estos papeles nos dimos cuenta de que habíamos tropezado con una verdadera mina, pues aquí había papeles autógrafos del conde de Salinas sobre la expulsión de los moriscos de su villa, copias de otros papeles que había recibido de la Administración Central e información de sus propios administradores locales. En fin, habíamos encontrado lo que podríamos llamar la parte escondida u oculta de todo el proceso, y al mismo tiempo la parte más apasionante de él ya que trataba de personas reales con nombres y direcciones, con trabajos y familias, individuos que iríamos conociendo personalmente como si aún vivieran. A raíz de la consulta de otros documentos del archivo de Salinas, nos empezó a entrar la sospecha, luego la fuerte convicción, de que muchos de estos moriscos (si no todos) habían conseguido volver a Villarrubia y que sus descendientes aún se encuentran allí hoy en día. La repetición, hasta bien entrado el siglo XVIII, de nombres y apellidos, antes, durante y des pués de la expulsión no era explicable a menos que hubiesen conseguido volver y quedarse y reanudar una vida normal.

[...]

Creemos que las acciones de los villarrubieros, tanto cristianos viejos como cristianos nuevos, durante y después de la expulsión merecen los más encendidos elogios, como también el ambiente de coexistencia y convivencia apacibles que supieron crear aun dentro de unas condiciones más que negativas. Los villarrubieros de hoy pueden sentirse orgullosos de sus antepasados, gente que demostró que sí que era posible vivir en paz con sus vecinos, de la raza y etnia que fuesen, e intentar crear una sociedad plural en la que cabían todos. En nuestros días en los que la hostilidad y odio raciales han vuelto a aflorar en diversas partes de Europa y en que de nuevo se ha vuelto a hablar de «limpieza étnica», la honrosa excepción de Villarrubia (y de otros pueblos que esperan a alguien que los estudie) no puede menos que devolvernos cierta fe y esperanza en el ser humano. Como dijo hace tiempo Antonio Domínguez Ortiz con gran acierto: «La expulsión de la minoría no era un hecho inevitable, no era una exigencia de la mayoría cristiana. Fue una medida impuesta desde arriba y aceptada sin entusiasmo; incluso, no pocas veces, con cierta resistencia pasiva. Esta es la historia que nos queda por narrar». En el caso de Villarrubia, la

historia que nos queda por narrar no es de resistencia pasiva sino activa, y de ahí deriva su gran valor.

Trevor DADSON: *Los moriscos de Villarubia de los Ojos*. 2007. Pp. 25-26, 36.

- Quina és la pista que va fer pensar al professor Dadson que els moriscs de Villarrubia finalment havien conseguit evitar l'expulsió?

- Qui va ajudar als moriscs de Villarrubia?

Luter i els camperols revoltats

Part del camperolat alemany va fer una lectura radical del missatge luterà contra la jerarquia clerical catòlica, i es van revoltar. Inmediatament, i servint-se de la impremta, Luter va publicar la seua opinió al respecte:

Tres horribles pecats humans contra Déu pesen sobre aquests camperols, la qual cosa els fa mereixedors, una i mil vegades, de la mort del cos i de l'ànima.

Primer: havien jurat fidelitat i reverència a l'autoritat, prometent obediència i submissió, tal com ho ordena Déu [...]. En haver trencat voluntària i petulantment aquesta obediència, posant-se a més en contra dels seus senyors, han condemnat la seua ànima i el seu cos, com solen fer els infidels, perjurs, mentiders i desobedients pillos i malfactors. [...]

[...]

Segon: van preparar la revolta, van assaltar i saquejar amb impietat convents i castells que no eren seus, per la qual cosa mereixen doblement la mort, en cos i ànima, com assassins i lladres de camins. Qualsevol home que pugua ser acusat de sedició està ja proscrit per Déu i per l'autoritat, de manera que el que primer vulga i pugua matar-lo, obra bé i justament. [...] Per la qual cosa, qualsevol que pugua, ha de apallissar-los, degollar-los i apunyalar-los de manera pública o clandestina, ja que no hi ha res més verinós, nociu i diabòlic que un sediciós

[...]

[...]

Tercer: cobreixen aquests espantosos i horribles pecats amb l'Evangeli, cridant-se germans cristians [...]

Martí Luter: *Contra les bandes rapinyaires i assassines de camperols*. 1525

- Quin és el tractament que recomanava Luter per als camperols revoltats?

Luter i els jueus

Aquesta era la seua opinió:

Per tant cuida't dels jueus, sabent que on siga que tinguen les sinagogues, no es troba altra cosa que un cau de dimonis en el que es practiquen maliciosament i sense escrúpols el envaniment total d'un mateix, la pedanteria, les mentides, la blasfèmia, i la difamació de Déu i els homes. [...] I on veges o escoltes a un jueu ensenyant, recorda que no estàs escoltant altra cosa que a un basilisc verinós que enverina i mata gent, gustós d'atrapar-la. I no obstant això, clamen estar fent el correcte. Cuida't d'ells! [...]

Qui no està al corrent dels hàbits del diable podrà preguntar-se per què són particularment hostils cap als cristians. No tenen motius per actuar d'aquesta manera ja que nosaltres els oferim tot tipus de bondats. Viuen entre nosaltres, gaudeixen del nostre resguard i protecció, usen el nostre territori i les nostres rutes, les nostres fires i carrers. Entre tant el nostre príncep i els nostres sobirans s'acomoden en els seus trons i ronquen amb la boca oberta i permeten que els jueus prenguen, furten, i roben de les seues carteres obertes i de les seues arquees tot el que vulguen. És a dir, permeten que els jueus, a través de la usura, els escorxen i estafen a ells i als seus súbdits i els converteixen en captaires dels seus propis diners. Doncs els jueus, que són exiliats, haurien de no tenir res, i tot el que tenen amb seguretat és la nostra propietat. [...]

Què hem de fer, nosaltres cristians, amb els jueus, aquesta gent rebutjada i condemnada? [...]

En primer lloc, hem de calar foc a les seues sinagogues i escoles i enterrar i tapar amb brutícia tot el que no cremem, perquè cap home torne a veure d'ells pedra o cendra. Això ha de fer-se en honor a Nostre Senyor i a la cristiandat, de manera que Déu veja que nosaltres som cristians i que no aprovem ni tolerem sabent tals mentides, malediccions i blasfèmies [...]

En segon lloc, també aconselle que les seues cases siguen arrasades i destruïdes. Perquè en elles persegueixen els mateixos fins que a les sinagogues. En canvi, haurien de ser allotjats sota un cobert o en un graner, com els gitanos. [...]

Martí Luter: *Sobre els jueus i les seues mentides*. 1543

- Quin tractament recomanava Luter per als jueus?
- Resume les idees de Luter sobre el Papa i l'Església catòlica, la rebel·lia camperola, la noblesa senyorial i els jueus.
- Et sembla que Luter era un revolucionari que volia canviar la seua societat?

Al 1502 Bartolomé de Las Casas, intel·lectual i frare dominic, va viatjar per primera vegada a les noves terres de la Corona de Castella: l'illa La Española (actual illa de Santo Domingo) i a l'illa de Cuba. Allí va quedar espantat de les condicions de violència i semi-esclavitud a les que estaven sent sotmesos els habitants autòctons.

En la isla Española [Santo Domingo], que fue la primera, como dejamos, donde entraron cristianos y comenzaron los grandes estragos y perdiciones destas gentes y que primero destruyeron y despoblaron, comenzando los cristianos a tomar las mujeres e hijos a los indios para servirse y para usar mal dellos y comerles sus comidas que de sus sudores y trabajos salían, no contentándose con lo que los indios les daban de su grado conforme a la facultad que cada uno tenía, que siempre es poca, porque no suelen tener más de lo que ordinariamente han menester y hacen con poco trabajo, y lo que basta para tres casas de a diez personas cada una para un mes, come un cristiano y destruye en un día, y otras muchas fuerzas y violencias y vejaciones que les hacían, comenzaron a entender los indios que aquellos hombres no debían de haber venido del cielo; y algunos escondían sus comidas, otros sus mujeres e hijos, otros huíanse a los montes por apartarse de gente de tan dura y terrible conversación. Los cristianos dábanles

de bofetadas y de palos, hasta poner las manos en los señores de los pueblos; y llegó esto a tanta temeridad y desvergüenza que al mayor Rey señor de toda la isla, un capitán cristiano le violó por fuerza su propia mujer.

Bartolomé de Las Casas: *Brevísima relación de la destrucción de las Indias*. 1542

- Exactament, què feren els "cristians" a l'illa de Santo Domingo?

La isla de Cuba es cuasi tan luenga como desde Valladolid a Roma: está hoy cuasi toda despoblada. La isla de San Juan y la de Jamaica, islas muy grandes y muy felices y graciosas, ambas están asoladas. Las islas de los Lucayos, que están comarcanas a la Española y a Cuba por la parte del norte, que son más de sesenta, con las que llamaban de Gigantes y otras islas grandes y chicas [...] en las cuales había más de quinientas mil ánimas, no hay una sola criatura: todas las mataron trayéndolas y por traellas a la isla Española, después que vían que se les acababan los naturales della. Andando un navío tres años a rebuscar por ellas la gente que había después de haber sido vendimiadas, [...] no se hallaron sino once personas, las cuales yo vide. Otras más de treinta islas que están en la comarca de la isla de San Juan, por la mesma causa están despobladas y perdidas. Serán todas estas islas de tierra más de dos mil leguas, que todas están despobladas y desiertas de gente.

Bartolomé de Las Casas: *Brevísima relación de la destrucción de las Indias*. 1542

- Després d'unes dècades, quin havia sigut l'efecte de la "colonització" espanyola sobre l'Illa de Cuba?

En pagament pel viatge, un ciutdadà europeu podia signar una "escriptura", un contracte venent el seu treball a un terratinent per un temps prefixat. Al final d'aquest període, generalment entre quatre a set anys, el servent havia de ser alliberat [...] Segons la majoria d'estimacions, entre la meitat i tres quarts de tots els immigrants blancs que arribaren a les colònies americanes al segle XVII vingueren com a servents per contracte.

[...] Molts signaren el seu contracte voluntariament, però moltíssims no: ciutdadans anglesos condemnats per crims greus eren de vegades venuts com a servents per contracte en lloc de ser executats, ciutdadans endeutats eren enviats en pagament als seus deutes, i orfes i "vagabunds" eren capturats als carrers d'Anglaterra i forçats a la servitud. Els xiquets eren especialment valorats com a servents per contracte ja que estaven obligats a permaneixen com a servents fins a la majoria d'edat, als 21 anys. En total, centenars de milers de servents per contracte immigraren a les colònies britàniques.

[...] Els servents per contracte eren freqüentment colpejats, les dones eren freqüentment violades, i les condicions de vida eren tan intolerables que aproximadament la meitat dels servents per contracte morien abans dels dos anys de servei. Els servents per contracte no tenien dret a vot i no podien viatjar, vendre o comprar coses, o casar-se sense el permís del seus amos. [...] el fet que els amos tinguessen el poder de llogar o vendre els seus servents per contracte, encara que això suposara separar a una família, feia borrosa la diferència entre servent i esclau.

Gwendolyn MINK & Alice O'CONNOR (eds.): *Poverty in the United States*. 2004, p. 402-403.

[A Virgínia] El governador i els membres del seu consell governamental van demanar a la Companyia de Virgínia que enviara més treballadors i servents per contracte que, com a esclaus, es venien al millor postor. Els servents per contracte van ser acumulats, sobreexplotats, i les seues condemes es van ampliar injustament. [...] Aquests "contractes" es podien vendre i els servents es veien obligats a moure's quan i a on els seus amos es movien. [...]

John Smith va reconèixer en la seua Història General que els "fills orfes" quedaven "en condicions poc millors que les dels esclaus, perquè si els seus Pares moren en deute, els seus fills es converteixen en deutors fins que el deute és pagat".

Els líders de Jamestown [capital de Virgínia] havien copiat directament el model romà d'esclavitud: els xiquets abandonats i els deutors eren fets esclaus.

Nancy ISENBERG: *White Trash. The 400-Year Untold History of Class in America*. 2017, p. 25, 26, 27.

- A partir dels textos, explica més en profunditat el mecanisme mitjançant el qual van ficar-se en marxa les colònies britàniques a Nordamèrica durant els segles XVII i XVIII.


A SERVANT Girl's Time to be disposed of, having about two Years and four Months to serve, is very fit for coarse Work ; spins exceeding well, and would do for Country Business. For Terms apply to **JAMES PLUNKET**, at the Sign of **Æsop** in the Shades, in Walnut-street, Philadelphia. †


To be SOLD,

A Scotch Servant Girl's Time, who has almost four Years to serve : She has had the Small-Pox, and is remarkably strong and healthy, fit for Town or Country Business. Enquire at the New-Printing Office, Market-street, Philadelphia. ⊕

PARTE ECONOMICA.

Ventas de animales.

 Se vende una negra criolla, joven sana y sin tachas, muy humilde y fiel, buena cocinera, con alguna inteligencia en lavado y plancha, y excelente para manejar niños, en la cantidad de 500 pesos. En la calle de Daoiz, número 150, impondrán de lo demas. 3||11

 Se vende un hermoso caballo de bonita estampa, de seis cuartas tres pulgadas de alzada, de-

• SE ALQUILAN POSESIONES para viviendas. Negras para el servicio de casa. Negros para peones y para todo trabajo, y se dan negritos para jugar con niños. De todo darán razon en la calle de Daoiz número 11. mzo. 21

SANGUIJUELAS superiores acabadas de llegar de la península, se hallan de venta en la